

Олеся Дроздовська

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6687-4518>

кандидатка філологічних наук, старша наукова співробітниця,
старша наукова співробітниця Науково-дослідного інституту пресознавства,
Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника
(Львів, Україна)
olesyadroz@gmail.com

УДК 070:[355.01:304.444](477.83)"1918/1919"

«ГОЛОС З НАД БУГА» (СОКАЛЬ, 1918–1919 рр.): ДОКУМЕНТУВАННЯ ЖИТТЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

DOI 10.37222/2786-7552-2024-4-4

В умовах сучасної російсько-української війни та спроб пропагандистів країни-агресора вплинути на сприйняття України у світі як суверенної держави і суб'єкта міжнародних відносин особливо гостро постає питання про необхідність широкої презентації історичного минулого нашої країни й зокрема історії української преси як ретранслятора загальнонаціональної ідеології, ресурсу збереження пам'яті про перемоги і поразки у боротьбі за незалежність. **Мета** статті – здійснити вивчення специфіки відображення у газеті «Голос з над Буга» реалій життя у Східній Галичині загалом і на Сокальщині зокрема під час польсько-української війни 1918–1919 рр. Для її реалізації у процесі дослідження було виконано низку **завдань**: здійснено аналіз контенту газети; з'ясовано особливості відображення тогочасної реальності на її шпальтах; визначено основні проблемні напрями публікацій та охарактеризовано їхню тематику. **Методологія дослідження**: застосовано історіографічний, описовий, компаративний і системний методи, а також методи якісного контент-аналізу, текстологічного аналізу й узагальнення. **Наукова новизна**: акцентовано специфіку відображення у газеті «Голос з над Буга» (Сокаль, 1918–1919) реалій життя Сокальського краю та Східної Галичини загалом у грудні 1918 р. – травні 1919 р.; окреслено основні проблемні напрями корпусу

опублікованих матеріалів. **Висновки.** На шпальтах газети «Голос з над Буга» домінують публікації пропагандистського, офіційного та агітаційного спрямувань. Основні проблемні напрями опублікованих у ній матеріалів: 1) державна незалежність та соборність України; 2) польсько-українська війна 1918–1919 рр.; 3) події та проблеми цивільного життя. Вивчення контенту української преси, яка виходила у період Національно-визвольних змагань 1917–1921 рр., має важливе значення не лише для максимально об'єктивного відтворення тогочасних подій, а й для формування колективної пам'яті як важливого підґрунтя національної ідентичності.

Ключові слова: Західноукраїнська Народна Республіка, польсько-українська війна 1918–1919 рр., газета «Голос з над Буга», повітова преса, проблематика публікацій.

Постановка проблеми. У першій чверті ХХ ст. преса була однією з основних медійних платформ для фіксації, осмислення й збереження інформації про події громадсько-політичного, соціально-економічного, культурного життя. Актуальність нашого дослідження обумовлена важливістю вивчення досвіду та специфіки документування (встановлення домінантних тем і проблем, основних форм їхнього жанрового втілення) подій Національно-визвольних змагань 1917–1921 рр. тогочасною українською пресою, зокрема тією, що виходила у період проголошення Західноукраїнської Народної Республіки та її боротьби за незалежність. Якщо простежити за хронологією виходу нових українських часописів у повітових центрах й інших містах Східної Галичини після 1 листопада 1918 р., то Сокаль поруч із Дрогобичем, Жовквою, Золочевим, Коломиєю, Перемишлем, Самбором, Стрієм, Товмачем і Чортковом належать до тих населених пунктів регіону, жителі яких стрімко відреагували на можливість вільного публічного вираження й до кінця 1918 р. налагодили видавання часописів. Варто зазначити, що створення нових пресових видань у цих містах відбувалося у тандемі із формуванням місцевих органів влади молодої республіки.

Уже 2 листопада у Сокалі – на той час адміністративному осередку пограничного з Російською імперією повіту Львівського воєводства – майже без зброї було встановлено українську

владу. Активний учасник тих подій, офіцер австрійської армії, згодом – Української галицької армії, Олександр Охрім згадував: «Переворот в Сокалі ми перевели зі селянами з довколишніх сіл... Ще перед полуднем ми упоралися з нашим військовим завданням і перебрали владу від місцевого повітового старости... На терені повіту перевели переворот того самого дня селяни під проводом перед тим втаємничених людей» (Кравченко, 1994, с. 225–226). Була це, як підкреслював у спогадах Лонгин Цегельський – один із організаторів Листопадової національно-демократичної революції в Галичині 1918 р., «самостійна, спонтанно зроджена сітка місцевої влади. Ніхто її зразу згори не організував, бо і часу не було на це». «Сама себе та влада наставляла», – продовжував знаний український політичний діяч (Цегельський, 1960) – і брала під контроль усі сфери суспільного життя, організовувала оборону, намагалася впроваджувати нові правила, ціннісні орієнтири, відновлювала діяльність національних товариств й організацій, засновувала українські навчальні заклади, друковані засоби масової інформації. Одним із таких часописів став сокальський тижневик «Голос з над Буга».

Мета дослідження – здійснити вивчення специфіки відображення на шпальтах газети «Голос з над Буга» реалій життя у Східній Галичині загалом і на Сокальщині зокрема під час польсько-української війни 1918–1919 рр.

Об'єкт дослідження: зміст тижневика «Голос з над Буга» – першої української газети у Сокалі (тепер – місто у Червоноградському р-ні Львівської обл.), яка виходила від грудня 1918 р. до початку травня 1919 р.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Наприкінці ХХ ст. – у перше десятиліття ХХІ ст. під егідою Науково-дослідного інституту пресознавства (у той час: Науково-дослідний центр періодики) Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника побачили світ розвідки, присвячені вивченню української преси, яка, зокрема, функціонувала у повітових містах Східної Галичини у період Національно-визвольних змагань 1917–1921 рр. (Галушко, 2008; Дроздовська, 2001; Романюк & Галушко, 1996). Ці праці зосереджені на комплексному дослідженні історії зазначених видань, містять їхні анотовані бібліографічні описи. Вони спрямовують сучасних

дослідників, скорочують шлях пошукової роботи й забезпечують можливість зосередитися на різноаспектному аналізі конкретних часописів, з'ясуванні їхньої ролі у тогочасних суспільно-політичних процесах, вивченні потенціалу як історичного джерела, дослідженні специфіки подання інформації, розкритті публікаційної активності авторів. Тож українська преса, яка виходила у містах і містечках Східної Галичини впродовж 1917–1921 рр., продовжує залишатися об'єктом наукових зацікавлень українських дослідників. Наприклад: типологічну характеристику часописів, які виходили у період ЗУНР, здійснила Л. Кобута (Кобута, 2009); увиразнення історичних передумов постання української преси на Тернопільщині, з'ясування особливостей «поліграфічного втілення» цих часописів та проблематику «вміщених у них публікацій» акцентує Т. Решетуша (Решетуша, 2019); на докладному науковому осмисленні контенту газет «Бережанський Вістник» і «Золочівське Слово» зосередили увагу П. Гуцал (Гуцал, 2019) і З. Наконечна (Наконечна, 2020) відповідно; специфіку висвітлення «процесів державного будівництва в ЗУНР / ЗО УНР» у «Дрогобицькому Листку» розкрили М. Галів, В. Галик та Д. Шикітка (Галів та ін., 2024); аналіз суголосних із сучасними воєнними викликами тем і проблем матеріалів часопису «Стрілець» здійснила О. Серeda (Серeda, 2022).

Новизна. У статті акцентовано специфіку відображення у газеті «Голос з над Буга» (Сокаль, 1918–1919) реалій життя Сокальського краю Східної Галичини у грудні 1918 р. – травні 1919 р.; окреслено основні проблемні напрями корпусу опублікованих матеріалів.

Методи дослідження. Застосовано комплекс способів наукового пізнання, зокрема історіографічний (для вивчення стану наукової розробки проблеми), описовий (для формулювання основних завдань тижневика на основі опублікованих у ньому редакційних матеріалів), компаративний і системний (для вивчення особливостей відображення у газеті реалій життя в умовах війни) методи, а також методи якісного контент-аналізу (для виокремлення основних проблемних напрямів матеріалів газети), текстологічного аналізу (для визначення жанрових форм подання інформації) й узагальнення (для формулювання висновків й окреслення перспектив дослідження).

Виклад основного матеріалу. «Голос з над Буга» – перша українська газета Сокальщини. Періодичність її виходу – раз на тиждень. За короткий період існування – від 12 грудня 1918 р. до 8 травня 1919 р. – світ побачило 20 чисел часопису. Редакція й адміністрація видання розташовувалися у приміщенні «Ради повітової» Сокаля. Видавцем у вихідних даних зазначався редакційний комітет (відомостей про те, хто входив до його складу, і надалі не маємо), а «начальним» (головним) редактором – голова повітової Української національної ради, директор місцевої гімназії Ярослав Біленький. Більшість матеріалів газети опубліковано на правах збереження анонімності авторів. Лише кілька публікацій подано за підписами Григорія Германа, Володимира Коцовського (під псевдонімом Корженко), Миколи Матвійчука та М. Яремової (також підписувалася криптонімом М. Я.).

Тижневик, як і часописи інших повітових міст Східної Галичини, що почали виходити після 1 листопада 1918 р., був офіційним речником української цивільної і військової влади у місті й повіті. Мету його створення редакція окреслила таким чином: «Щоби поінформувати широкий загал сокальської області про хід події у цілій Українській Народній Республіці, про події у широкому світі, про розвій боевої акції і організацію Української Держави, щоби подавати до загального відома рішення Українського Правительства, а не менше заступати інтереси селянства». У зацитованому редакційному матеріалі також повідомлялося про те, що газета розповсюджуватиметься на «цілу північно-західну область Української Республіки, на Волинь і у Холмщину» (Від видавництва, 1918).

«“Голос з над Буга” повинен бути в кожній хаті», – закликала адміністрація видання (Від Адміністрації, 1919, 16 січ.) «священиків, учителів і сільських комісарів» до активного розповсюдження цього часопису у селах повіту (Від адміністрації, 1919, 23 січ.). Через те, що поштова служба на Сокальщині у той час «не зовсім правильно» функціонувала і розіслані номери газети часто невчасно доходили до передплатників або й зовсім пропадали, редакція відмовилася від розсилання газети «почтою до поодиноких сіл» і наполягала на тому, що «кожний комісар повинен подбати, щоби для села привезено бодай десять примірників часопису». Адміністрація видання повідомляла,

що газету можна придбати «в канцелярії Харчевої Управи» (Від Адміністрації, 1919, 16 січ.), а також «в трафіці Грубера і книгарні Венігера в Сокалі і в Комісаріяті в Белзі і Угнові» (Від адміністрації, 1919, 23 січ.).

Основні завдання тижневика, як і більшості українських часописів, що в останні два місяці 1918 р. і на початку 1919 р. почали виходити у повітових містечках Львівського, Станіславівського і Тернопільського воєводств: 1) популяризація ідеї державної незалежності й соборності українських земель; 2) фіксування ситуації на полях бойових дій польсько-української війни 1918–1919 рр.; 3) інформування про діяльність представницьких, виконавчих органів цивільної влади та військової адміністрації; 4) висвітлення подій та актуалізація проблем місцевого цивільного життя. Перші три завдання реалізовувалися шляхом подання матеріалів пропагандистського і просвітницького спрямування (здебільшого передових статей), звернень представників різних штабів державної влади в ЗУНР, офіційних матеріалів нормативно-правового та організаційно-розпорядчого характеру. Трансльована ними риторика визначає один із ключових проблемних напрямів публікацій газети – незалежність і соборність українських земель. Колектив часопису прагнув сформувати у читачів розуміння історичної знаковості подій 1 листопада 1918 р. й Акту злуки Української Народної Республіки із Західноукраїнською Народною Республікою. Невідомий автор статті «Українська влада в Галичині» наголошував: «Наша історія запише колись золотими буквами ті незабутні хвилі, коли наші геройські полки заняли Львів, а опісля обороняли його своїми грудьми і кровю». Він підкреслював, що об'єднання всіх українських земель «в одну велику, самостійну Українську Републіку» є найвищим національним ідеалом. «Ми всі творимо одну родину, одно тіло, одну душу! – переконував читачів журналіст. – [...] Спільними силами збудуємо від Сяну по Кавказ свободну, самостійну, демократичну Українську Народню Републіку» (Українська влада..., 1918).

Опубліковане у газеті розпорядження повітового комісара Євгена Тисовського свідчить про намагання місцевої влади, застосовуючи святкування як спосіб пропаганди, сформувати у населення краю сприйняття злуки ЗУНР та УНР як доленосної події у житті українського народу. У ньому, зокрема, наголошувалося:

«В найблизших тижнях приготується в цілій Галичині свято велике, всенароде, а се свято об'єднання галицької України з закордонною, в одну велику – соборну Україну... Щоби ся велика хвиля випала величаво, ... поручаю всім стати рамя об рамя, інтелігент чи селянин, як се роблять закордонні брати, і обновити жите по просвітних і економічних товариствах, по Січах, гуртувати хори (дівчата і хлопці та жовніри в вільних від служби хвилях)! Учителі по школах мають вчити дітей народного гимну «Вже Воскресла Україна», а священство має поучати народ о воскресшій великій Україні з амвон» (Тисовський, 1919).

У газеті публікувалися аналітичні кореспонденції й інформаційні замітки про події на Наддніпрянщині: повстання проти гетьмана Павла Скоропадського, захоплення військами УНР Києва та інших міст України, згодом – робота Трудового конгресу України, ін. У цих матеріалах простежується однозначне несприйняття діяльності П. Скоропадського (йому даються такі характеристики, як: «генерал російської служби», «насильник і узурпатор народньої влади»), висловлюється підтримка уряду Директорії. Невідомий автор кореспонденції «Події на Наддніпрянській Україні» констатував: «Росте підєм народного духа, сильнішає організація. Українська Народна Республіка зростає в силу й повагу. Ми поконаємо ворогів, проженемо напасників з нашої землі, заживемо свобідно у своїй землі своєю правдою» (Події на Наддніпрянській..., 1918). Після проголошення злуки ЗУНР та УНР потік інформації про події суспільно-політичного життя на Великій Україні значно зріс, тому в «Голосі з над Буга» було введено рубрику «З Наддніпрянської України», розпочався друк матеріалів просвітницького спрямування, автори яких тлумачили основні пункти ухвалених Радою Народних Міністрів УНР земельного і виборчого законів, закону про ліс та ін.

Принагідно редакція газети порушувала питання місця України на політичній карті світу та її сприйняття представниками різних держав як суб'єкта міжнародних відносин. Однак ця тема у часописі не отримала розлогого аналітичного втілення, а представлена лише матеріалами лаконічних інформаційних жанрів журналістики¹, які публікувалися під рубрикою «Новинки».

¹ Наприклад, замітками: «Америка й Англія признали Україну самостійною народною республікою» (1918. Ч. 3), «Самостійність України признана коаліцією» (1918. Ч. 1), «Українське представництво на мировім конгресі» (1919. Ч. 14).

«Сокальщина мала давню традицію національного бастиону, об який розбивалися ворожі сили Заходу і Сходу», – зазначається у спогадах С. Романіва (Романів, 1989, с. 108). І в період польсько-української війни 1918–1919 рр. край опинився на лінії фронту. Саме тому на сторінках «Голосу з над Буга» досить багато уваги приділялося темі війни, оборони рідного краю й нещодавно проголошеної державної незалежності, висвітленню епізодів життя громад Сокаля і Сокальщини, рідше – інших населених пунктів Східної Галичини, які були безпосередньо чи опосередковано пов’язані з воєнними реаліями. Вони представляють другий проблемний напрям публікацій «Голосу з над Буга» – польсько-українська війна 1918–1919 рр.

Замість передової чи програмної статті у першому числі газети опубліковано звернення до народу, в якому керівники ЗУНР закликали: «Бийте у дзвони на всенародну тривогу і кличте всіх своїх синів, чоловіків, братів під зброю на оборону свого життя перед убійчою рукою ворога. Чим більше вас стане проти ворога, тим певніша перемога, тим ближший буде мир. ...Будьте всі єдні і карні! Слухайте безоглядно своєї української влади: Українського Правительства і установлених ним властей, бо інакше будете мусіти слухати ворога» (Український Народ!, 1918).

Тож цілком зрозуміло, що редакція газети не оминала увагою питання мобілізації до українського війська. Насамперед у тижневику публікувалися офіційні матеріали, як-от: звернення військового коменданта Сокальського повіту сотника Петра Петрика про загальну мобілізацію до лав УГА, в якому він нагадував про обов’язкове зголошення до комендатури усіх військовозобов’язаних чоловіків та інформував про покарання за невиконання наказу: «Всі, що мали явитись перед асент. ком. (рекрутський комітет. – *О. Д.*), а не явились, як і ті, що без дозволу відійшли від своїх частин... мають зголосити ся в кошовій канц. в Сокалі, найdaleше до 10 січня 1919. Ті, що не вповнять сего приказу, будуть розстріляні, а на їх села наложить ся контрибуцію до 20. 000 корон» (Оповістка, 1919, 7 січ.). Окрім того, публікувалися замітки, у яких повідомлялося про те, як відбувалася чи відбулася мобілізація у різних повітах Східної Галичини, акцентувалося вмотивованість новобранців: у Стрийському повіті – «дала незвичайно гарний вислід. Що два дні

відходять нові сотні на здобуте Львова» (Стрийщина, 1918); на Сокальщині – «до війська зголошують ся всі дуже радо, бо знають, що тепер рішаєть ся наша доля, що усі сини українського народа йдуть на завзятий бій за святу справу, за нашу волю й щастє» (Українська влада..., 1918); на Тернопільщині – «З частин військ, що їх виставлено в Тернопільщині, утворено полк ім. Петлюри... При сім полку повсталала окрема студентська сотня під проводом проф. Ів. Галушинського» (Полк ім. Петлюри, 1918).

У кожному числі газети публікувалися зведення (за підписами Г. Коссака, Є. Мишковського, ін.) про ситуацію на полі бойових дій. Крайні дати повідомлень, опублікованих у тижневику: 2 грудня 1918 р. – 30 березня 1919 р. Ці матеріали вміщувалися під рубриками «Звідомленє Начальної Команди» та «Бойове звідомленє» (варіанти назв: «З боїв»/«Звідомлення про бої»).

«Історія Українського Народу від найдавніших часів до нинішних днів – се безперервна боротьба з сусідами за волю рідної землі», – підкреслював невідомий автор передовиці «Кровавим шляхом» (Кровавим шляхом, 1919). У цих історичних реаліях він набув значного досвіду самоорганізації і взаємодопомоги. Опубліковані у тижневику «Голос з над Буга» кореспонденції, дописи, а також подяки (розміщувалися під рубрикою «Жертви») свідчать про те, що сокальці вважали своїм обов'язком підтримувати поранених бійців Української галицької армії, які відновлювалися у «полевих шпиталях» Сокаля і Тартакова². Серед них – подяка доктора Максима Музики, у якій зазначається: «Управа полевого шпиталю в Сокалі... приносить від імени ранених і хорих щиру подяку матірям, сестрам і усім щирим людям, що поспішили облекшити біль і терпіння славних орлів України і принесли жертви в харчах в користь ранених. Спасибіг Вам! Хай Ваш вчинок найде наслідувателів, нехай буде прикладом для других!...» (Управа полевого шпиталю..., 1918). Упродовж усього періоду функціонування газети під рубрикою «Жертви», за поданням керівництва цього госпіталю, друкувалися «імена жертводавців», списки зібраного та переданого ними до медичного закладу, перелік найнеобхіднішого для швидшого одужання українських військовиків. У «Голосі з над Буга» зафіксовано імена і прізвища як одноосібних доброчинців, так і назви населених

² Село Тартаків – тепер Червоноградського р-ну Львівської обл.

пунктів, громади яких активно допомагали медичним закладам (Бишів, Вербіж, Гоголів, Завишня, Зубків, Ільковичі, Корчин, Кристинопіль, Нісмичі, Поздимир, Святизів, Спасів, Старгород, Тартаків, Теляж, Тудорковичі, Угринів, Хоробрів, Яструбичі та ін.). Іноді такі списки займали ледь не всю останню сторінку видання. Це був усвідомлений крок видавців тижневика, які таким чином намагалися залучити до підтримки поранених якомога ширші кола жителів Сокальщини. «Редакція “Голосу з над Буга” буде містити імена жертводавців на шпиталь: ми надіємось, що жертви попливуть з усіх громад», – зазначалося в одному із повідомлень про донати (Жертва з Угринова, 1918).

У «Голосі з над Буга» зафіксовано факт започаткування у Сокалі у грудні 1918 р., мовлячи сучасною термінологією, організованого волонтерського руху. Кореспондент газети повідомляв, що 22–23 грудня того року «за ініціативою Вп. п. Комісареві Тишовської повстав в Сокалі Комітет пань, що поклав собі високу задачу, заопікуватись раненими жовнірами і воєнними сиротами... Вибрано Виділ Комітету, якого провід обняла Вп. п. Волосянська. Заступницею голови стала Вп. п. Коцовська, а до Виділу увійшли Вп. п. Біленька, Банахова, Шаповалова, Елієва, Шалинська і Коцька. Зібрані пані розділили поміж себе працю і поділились на секції» та розпочали збір пожертв у місті та повіті (Опіка..., 1918). Редакція намагалася стежити за діяльністю цієї спільноти. Наприклад, під рубриками «Новинки» й «Українські справи» вмішувалися повідомлення про формування сільських відділів комітету та їх персональний склад. Серед них – замітка «Український Жіночий Комітет в Кристинополі», у якій повідомлялося, що головою місцевого жіночого комітету обрано п. Юлію Ходзінську, її заступницею – Катерину Жулкевську, та подався список його членкинь (Український Жіночий Комітет..., 1919). Вміщені у наступних числах газети повідомлення свідчать про те, що жителі Сокальщини оперативно відреагували на ініціативу «Комітету пань». Уже в 5-му номері газети за 7 січня 1919 р. повідомлялося про те, що до Різдяних свят комітет зібрав 264 корони на потреби поранених бійців УГА (Раненим на Різдро, 1919).

Зберегти пам'ять про тогочасних героїв, які всупереч обставинам докладали надзусиль, віддавали своє здоров'я, життя заради інтересів свого народу й збереження власної держави,

покликані опубліковані у часописі емоційні, пронизані духом патріотизму, нариси М. Яремової³ (підписані криптонімом М. Я.), неавторизовані замітки «З боїв під Сокалем» і «З останніх боїв», повідомлення про похорони полеглих. Завдяки цим матеріалам збереглися імена героїв, які самовіддано обороняли Сокальщину як північний кордон молоді української держави. Серед них: Іван Драган, його товариші «Шурмяк і Король», Іван Закала, Михайло Курилюк, Василь Лах, Василь Манько, Юрій Мельник, Анатолій Русів, Василь Сак та ін. «Багато геройських імен не згадано, – підкреслював автор однієї із заміток, – бо не маємо докладних вістий. Слава і честь усім хоробрим воякам і офіцерам, що оборонили своїми грудьми Сокаль!» (З останніх боїв, 1919). Також у газеті публікувалися списки полеглих воїнів УГА, «стрільців, що знаходять ся в польських полоні» й інтернованих у таборі в Вадовіце, імена й прізвища військовиків і цивільних осіб, із якими був втрачений контакт. Таким чином редакція намагалася допомогти родинам отримати хоч якусь інформацію про долю близьких.

Водночас у «Голосі з над Буга» фіксувалися супроводжуючі чи не кожену війну акти наруги над цивільним населенням – погроми, мародерства тощо. У газеті опубліковано огляд матеріалів німецької та польської преси, повідомлення про реакцію британських часописів, жидівських громад інших країн на вчинений 21–23 листопада 1918 р. окремими польськими військовиками та цивільними погром жидівського населення Львова. Періодично вміщувалися й замітки про акти насильства над цивільним українським населенням, депортацію українців у глиб Польщі, переслідування українських політичних діячів, заборону функціонування українських часописів⁴. Ці матеріали найчастіше вміщувалися під рубриками «Вісти з краю», «Новинки», «Що діється у Львові».

³ Мова йде про нариси: «Памяти Юрія Мельника, Пушкаря і Івана Закали» (1919. Ч. 12) й «Анатолій Русів» (1919. Ч. 17).

⁴ У цьому абзаці йдеться про публікації: «Жидівські погроми у Львові» (1918. Ч. 1), «Демонстрація Жидів в Нью-Йорку» (1918. Ч. 3), «Насильство над Українцями у Львові» (1918. Ч. 1), «Перемишль» (1918. Ч. 1), «Смерть посла Загайкевича» (1918. Ч. 1), «Українські часописи у Львові» (1918. Ч. 1), «Українців з Перемишля вивезли Поляки до Кракова й Домб'я» (1918. Ч. 2), а також «Як Поляки воюють з нами» М. Яремової (1919. Ч. 7).

До третього проблемного напрямку публікацій «Голосу з над Буга» – події та проблеми цивільного життя – відносимо насамперед матеріали, які фіксували роботу тогочасних місцевих органів влади. У згаданій раніше статті «Українська влада в Галичині» вміщено цінні (і для сучасного дослідника історичного минулого регіону) відомості про те, до чийх рук перейшла уся повнота влади у місті й повіті після 2 листопада 1918 р. Зокрема, автор повідомляв, що «вибрано повітовим комісарем суддю Євгена Тисовського; Харчову управу в повіті веде начальник суду Іван Комаринський, міським комісарем, себто посадником, є Микола Лонкевич. Референтом шкільництва є проф. Павло Банах. Військова команда північної області спочиває в енергійних руках нашого земляка з над Дніпра полковника Миколи Захарііна. Повітовим командантом є сотник Осип Семенюк, а командантом жандармерії поручник Іван Дронюк... Директором гімназії є Ярослав Біленький. На становищі директора учительського семинара остав д-р Володимир Коцовський. Отворено також женьський учительський семинар, якого директором є о. Захарій Левицький, а народні школи, хлопчучу й дівочу, переіменовано на українські... Комісарем белзького повіта є др. Гісовський; на чолі харчевої Управи стоїть п. Галань, управу податкового уряду обняв п. Вовк» (Українська влада..., 1918). У цьому ж матеріалі повідомлялося про перехід усіх навчальних закладів краю на українську мову викладання.

Принагідно у газеті публікувалися розпорядження, накази, обіжники місцевих органів цивільної і військової влади, які були покликані ретранслювати мешканцям повіту окремі розпорядчі документи, законодавчі акти центральних органів управління й контролю, врегулювати на місцевому рівні нагальні проблеми загальнодержавного значення і першочергове поміж інших – забезпечення війська як людськими, так і матеріальними ресурсами. Серед таких матеріалів: розпорядження державного повітового комісара Євгена Тисовського про забезпечення проведення «весняних засівів в повіті» (Квестіонар..., 1919), збір «надвишку насіння огородового» (Укр. Держ. Пов..., 1919), постачання молока до шпиталю (Зазив, 1919), керівника повітової харчевої управи Івана Комаринського про врегулювання товарообігу у повіті, про заходи управи щодо забезпечення

цивільного населення краю товарами (як-от: нафта, сірники, тютюн, сіль, цукор) та організацію збору продуктів харчування для військових (Оповістка, 1919, 13 лют.).

Редакція тижневика інформувала про діяльність Української національної ради і Державного секретаріату, фіксувала кадрові зміни у керівництві повіту та військового округу, повідомляла про запровадження ведення усієї право-нормативної документації українською мовою, заміни дороговказів, вивісок, реклами на україномовні, затвердження військових відзнак та нагород. У передовицях часопису порушувалися питання українізації шкільної освіти, підготовки сільських дітей до вступу у середньошкільні навчальні заклади, фахової освіти молоді, значення для розвитку держави виховання власних спеціалістів у різних сферах суспільного життя.

Незважаючи на воєнні дії, певна комунікація між містами і селами ЗУНР усе ж відбувалася (наприклад, низку матеріалів у тижневику опубліковано із відсилкою на джерела інформації, серед яких були такі часописи, як: «Золочівське Слово», «Покутський Вістник», «Стрийський Вістник», «Стрілець»). Завдяки цьому редакція «Голосу з над Буга» мала змогу фіксувати й ширити серед широкої громадськості повіту відомості про події у Львові, інших повітових містечках Галичини, зокрема у Золочеві, Перемишлі й Стрию, а також на Рівненщині. Повідомляла про створення українських товариств, заснування нових українських часописів (як-от «Стрийського Вістника»). Наприклад, уже у третьому числі газети від 26 грудня 1918 р. вміщено повідомлення про створення у Станиславові товариства «Молода Громада» (Нове товариство..., 1918), українських газет у Дрогобичі, Жовкві, Золочеві, Коломиї, Станиславові, Стрию, Тернополі (Сучасний розцвіт..., 1918). Подавалися такі відомості переважно під рубриками «Вісти з краю», «Новинки», «Що діється у Львові».

Водночас як часопис локальний «Голос з над Буга» не залишав поза увагою події у цивільному житті Сокальщини. Ці матеріали (переважно у жанрі інформаційної замітки) формували основний зміст рубрики «Новинки». Журналісти газети фіксували святкування Водохреща у Сокалі з участю українських військовиків («Сокаль не бачив ніколи такого свята», – підкреслював автор замітки «Йорданське водосвяте» у ч. 7 за 23 січня 1919 р.),

повідомляли про створення у місті «кошикарської школи» для інвалідів, влаштування учнями навчальних закладів святкування на честь Т. Шевченка, проведення у Сокалі тримісячних курсів підготовки до вступу до гімназії і семінарії. Одним із ґрунтовніших матеріалів, присвячених життю громади Сокальщини, є репортаж про віче, яке відбулося у місті 1 січня 1919 р. «за ініціативою села Тудоркович і сусідних та Комісаріату». Невідомий автор повідомляв про основну мету цього народного зібрання – «обговорити справу зєднання обох українських республік в одну Народню Республіку» – та найбільш болючі проблеми краю. У зазначеному матеріалі вказуються імена і прізвища доповідачів (Тихон Борачук, Марко Мельник, Іван Комаринський, Іван Пахолок, Євген Тисовський, ін.) та стисло переповідається зміст їхніх промов (Віче в Сокалі, 1919).

Висновки. Підсумовуючи, відзначимо, що газета «Голос з над Буга» сприяла консолідації усіх національно свідомих сил Сокальщини, залучала жителів регіону до активної співучасті у процесах налагодження функціонування різних сфер життя молоді української держави, переконувала у необхідності її оборони зі зброєю у руках тощо. Функціонування часопису в умовах війни вплинуло на специфіку відображення тогочасних реалій життя регіонів Східної Галичини, зокрема Сокальщини, на його шпальтах. У газеті переважають статті й кореспонденції пропагандистського спрямування, офіційні матеріали, які нині є цінним джерелом для історичного осмислення діяльності місцевих органів влади, зведення з полів бойових дій польсько-української війни 1918–1919 рр., списки полонених та загиблих українських військовиків, списки жертводавців і волонтерів, які намагалися підтримувати боєздатність українських військових підрозділів, лаконічні замітки й повідомлення про життя місцевої громади. Основні проблемні напрями опублікованих у тижневику матеріалів: 1) державна незалежність та соборність України; 2) польсько-українська війна 1918–1919 рр.; 3) події та проблеми місцевого цивільного життя. Нині «Голос з над Буга» є цінним ресурсом для вивчення не лише історії краю, а й діяльності засобів масової інформації в умовах війни. Ми переконані, що осмислення різних джерел інформації про історичні процеси, зокрема пресових рефлексій, як віддзеркалень суспільних настроїв, переконань, уподобань тощо, сприяє створенню потужного фактологічного

підґрунтя та аргументаційної бази для вироблення об'єктивних знань про минувшину, формування колективної пам'яті та подолання антиукраїнського пропагандистського нарративу.

Література

- Від Адміністрації. (1919, 16 січ.). *Голос з над Буга*, 3. Сокаль.
- Від адміністрації. (1919, 23 січ.). *Голос з над Буга*, 2. Сокаль.
- Від видавництва. (1918, 12 груд.). *Голос з над Буга*, 2. Сокаль.
- Віче в Сокалі. (1919, 16 січ.). *Голос з над Буга*, 2–3. Сокаль.
- Галів, М. Д., Галик, В. М., Шикітка, Д. М. (2024). Державне будівництво ЗУНР у висвітленні часопису «Дрогобицький Листок» (1918–1919). *Південний архів (історичні науки)*: зб. наук. пр., XLV, 12–22. Івано-Франківськ: Видавничий дім «Гельветика». DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2786-5118/2024-45-2>
- Галушко, М. (2008). Українські часописи Тернополя і Тернопільщини (1886–1944 рр.): іст.-бібліогр. дослідж. Львів.
- Гуцал, П. (2019). Часопис «Бережанський Вістник» періоду Західно-української Народної Республіки. *Medianprostir*: зб. наук. ст. із соціальних комунікацій, 11, 36–41. Тернопіль. <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/12443/1/5Hutsal.pdf>
- Дроздовська, О. (2001). Українські часописи повітових міст Галичини (1865–1939 рр.): іст.-бібліогр. дослідж. Львів.
- Жертва з Угринова. (1918, 19 груд.). *Голос з над Буга*, 4. Сокаль.
- З останніх боїв. (1919, 30 січ.). *Голос з над Буга*, 2. Сокаль.
- Зазив. (1918, 2 січ.). *Голос з над Буга*, 4. Сокаль.
- Квестіонар в справі весняних засівів в повіті. (1919, 6 берез.). *Голос з над Буга*, 2. Сокаль.
- Кобута, Л. (2009). Пресові видання ЗУНР: специфіка функціонування та ідеологія змістового наповнення. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*, 18, 644–651. Львів. <https://www.inst-ukr.lviv.ua/files/20/06-06KobutaL.pdf>
- Кравченко, О. (1994). Сокальщина в 1914–1924 роках. *Надбужанщина: Сокальщина, Белзчина, Радехівщина, Каміначчина, Холмщина і Підляшшя*: іст.-мемуар. зб., 3, 221–232. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто.
- Кровавим шляхом. (1919, 6 берез.). *Голос з над Буга*, 1. Сокаль.
- Наконежна, З. (2020). Особливості функціонування «першої часописі в Золочеві» «Золочівське Слово» (1918–1919). *Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства*, 10(28), 14–22. Львів. DOI: [https://doi.org/10.37222/2524-0331-2020-10\(28\)-2](https://doi.org/10.37222/2524-0331-2020-10(28)-2)
- Нове товариство в Станиславові. (1918, 26 груд.). *Голос з над Буга*, 3. Сокаль.
- Опіка над раненими. (1918, 26 груд.). *Голос з над Буга*, 4. Сокаль.
- Оповістка. (1919, 7 січ.). *Голос з над Буга*, 6. Сокаль.
- Оповістка. (1919, 13 лют.). *Голос з над Буга*, 2. Сокаль.

- Події на Наддніпрянській Україні. (1918, 19 груд.). *Голос з над Буга*, 2–3. Сокаль.
- Полк ім. Петлюри. (1918, 19 груд.). *Голос з над Буга*, 4. Сокаль.
- Раненим на Різдво. (1919, 7 січ.). *Голос з над Буга*, 6. Сокаль.
- Решетуха, Т. (2019). Українські періодичні видання Тернопілля доби національно-визвольних змагань українського народу 1918–1919 років. *Український інформаційний простір: наук. журн.*, 1(3), 118–132. Київ. DOI: <https://doi.org/10.31866/2616-7948.3.2019.171366>
- Романів, С. (1989). Революційна Сокальщина в моїх спогадах. *Надбужанина: Сокальщина, Белзчина, Радехівщина, Камінеччина, Холмщина і Підляшшя: іст.-мемуар. зб.*, 2, 108–124. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто.
- Романюк, М. М., Галушко, М. В. (1996). Українські часописи Коломиї (1865–1994 рр.): іст.-бібліогр. дослідж. Львів.
- Середа, О. (2022). «Хай нас розсудить залізо і кров!»: начасність проблематики газети «Стрілець» (1919 р.). *Пресознавство. Press Studies*, 1, 186–200. Львів. DOI: <https://doi.org/10.37222/2786-7552-2022-1-12>
- Стрийщина. (1918, 12 груд.). *Голос з над Буга*, 6. Сокаль.
- Сучасний розцвіт української преси. (1918, 26 груд.). *Голос з над Буга*, 3. Сокаль.
- Тисовський. (1919, 2 січ.). Позір! *Голос з над Буга*, 1. Сокаль.
- Українська влада в Галичині. (1918, 12 груд.). *Голос з над Буга*, 3–4. Сокаль.
- Укр. Держ. Пов. Комісаріят в Сокалі. (1919, 3 квіт.). *Голос з над Буга*, 2. Сокаль.
- Український Жіночий Комітет в Кристинополі... (1919, 16 січ.). *Голос з над Буга*, 4. Сокаль.
- Український Народ! (1918, 12 груд.). *Голос з над Буга*, 1–2. Сокаль.
- Управа полевого шпиталу в Сокалі... (1918, 19 груд.). *Голос з над Буга*, 4. Сокаль.
- Цегельський, Л. (1960). *Від легенд до правди: спомини про події в Україні, звязані з Першим Листопадом 1918 р.*, 85. Нью Йорк; Філадельфія.

References

- Drozdovska, O. (2001). *Ukrainski chasopysy povitovykh mist Halychyny (1865–1939 rr.)* [Ukrainian periodicals of county towns in Galicia (1865–1939)]: ist.-bibliohr. doslidzh. Lviv [in Ukrainian].
- Haliv, M. D., Halyk, V. M., Shykitka, D. M. (2024). Derzhavne budivnytstvo ZUNR u vysvitleni chasopysu «Drohobyt'skyi Lystok» (1918–1919) [State building of the WUPR in the coverage of the newspaper «Drohobyt'sky Lystok» (1918–1919)]. *Pivdennyi arkhiv (istorychni nauky): zb. nauk. pr.*, XLV, 12–22. Ivano-Frankivsk: Vydavnychiy dim «Helvetyka». DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2786-5118/2024-45-2> [in Ukrainian]
- Halushko, M. (2008). *Ukrainski chasopysy Ternopolia i Ternopilshchyny (1886–1944 rr.)* [Ukrainian periodicals of Ternopil and Ternopil region (1886–1944)]: ist.-bibliohr. doslidzh. Lviv [in Ukrainian].

Hutsal, P. (2019). Chasopys «Berezhanskyi Vistnyk» periodu Zakhidnoukrai-nskoi Narodnoi Respubliky [The Regional «Berezhanskyi Vistnyk» newspaper of the period of West Ukrainian National Republic]. *Mediaprostir: zb. nauk. st. iz sotsialnykh komunikatsii*, 11, 36–41. Ternopil. <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/12443/1/5Hutsal.pdf> [in Ukrainian].

Kobuta, L. (2009). Presovi vydannia ZUNR: spetsyfika funktsionuvannia ta ideolohiia zmistovoho napovnnennia [The ZUNR'S press publications: peculiarities of their functioning the ideology of their content]. *Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist*, 18, 644–651. Lviv. <https://www.inst-ukr.lviv.ua/files/20/06-06KobutaL.pdf> [in Ukrainian].

Kravcheniuk, O. (1994). Sokalshchyna v 1914–1924 rokakh [Sokal region in 1914–1924]. *Nadbuzhanshchyna: Sokalshchyna, Belzchyna, Radekhyvshchyna, Kaminechchyna, Kholmshchyna i Pidliashshia: ist.-memuar. zb.*, 3, 221–232. Niu-York; Paryzh; Sydnei; Toronto [in Ukrainian].

Krovavym shliakhom [Bloody way]. (1919, 6 berez.). *Holos z nad Buha*, 1. Sokal [in Ukrainian].

Kvestionar v spravi vesnianykh zasiviv v poviti [Questionnaire in the affair of spring sowing in the county]. (1919, 6 berez.). *Holos z nad Buha*, 2. Sokal [in Ukrainian].

Nakonechna, Z. (2020). Osoblyvosti funktsionuvannia «pershoi chasopysi v Zolochievi» «Zolochivske Slovo» (1918–1919) [The peculiarities of functioning of «the fist publication in Zolochiv» «Zolochivske Slovo» (1918–1919)]. *Zbirnyk prats Naukovo-doslidnoho instytutu presoznavstva*, 10(28), 14–22. Lviv. DOI: [https://doi.org/10.37222/2524-0331-2020-10\(28\)-2](https://doi.org/10.37222/2524-0331-2020-10(28)-2) [in Ukrainian].

Nove tovarystvo v Stanyslavovi [A new society in Stanislav]. (1918, 26 hrud.). *Holos z nad Buha*, 3. Sokal [in Ukrainian].

Opika nad ranenymy [Care for the wounded]. (1918, 26 hrud.). *Holos z nad Buha*, 4. Sokal [in Ukrainian].

Opovistka [Messages]. (1919, 7 sich.). *Holos z nad Buha*, 6. Sokal [in Ukrainian].

Opovistka [Messages]. (1919, 13 liut.). *Holos z nad Buha*, 2. Sokal [in Ukrainian].

Podii na Naddnyprianskii Ukraini [The events in Naddniprians' Ukraine]. (1918, 19 hrud.). *Holos z nad Buha*, 2–3. Sokal [in Ukrainian].

Polk im. Petliury [The Petliura Regiment]. (1918, 19 hrud.). *Holos z nad Buha*, 4. Sokal [in Ukrainian].

Ranenym na Rizdvo [For the wounded at Christmas]. (1919, 7 sich.). *Holos z nad Buha*, 6. Sokal [in Ukrainian].

Reshetukha, T. (2019). Ukrainski periodychni vydannia Ternopillia doby natsionalno-vyzvolnykh zmahani ukraïnskoho narodu 1918–1919 rokiv [Ukrainian periodicals of Ternopil region in the period of the national liberation struggle of Ukrainians in 1918–1919]. *Ukrainskyi informatsiinyi prostir: nauk. zhurn.*, 1(3), 118–132. Kyiv. DOI: <https://doi.org/10.31866/2616-7948.3.2019.171366> [in Ukrainian].

Romaniuk, M. M., Halushko, M. V. (1996). *Ukrainski chasopysy Kolomyi (1865–1994 rr.)* [Ukrainian periodicals of Kolomyia (1865–1994)]: ist.-bibliohr. doslidzh. Lviv [in Ukrainian].

Romaniv, S. (1989). Revoliutsiina Sokalshchyna v moikh spohadakh [Revolutionary Sokal region in my memories]. *Nadbuzhanshchyna: Sokalshchyna, Belzchyna, Radekhivshchyna, Kaminechchyna, Kholmshchyna i Pidliashshia*: ist.-memuar. zb., 2, 108–124. Niu-York; Paryzh; Sydnei; Toronto [in Ukrainian].

Sereda, O. (2022). «Khai nas rozsudyt zalizo i krov!»: nachasnist problematyky hazety «Strilets» (1919 r.) [«Let iron and blood judge us!»: The relevance of the «Strilets» newspaper's (1919) problems]. *Presoznavstvo. Press Studies*, 1, 186–200. Lviv. DOI: <https://doi.org/10.37222/2786-7552-2022-1-12> [in Ukrainian].

Stryishchyna [Stryi region]. (1918, 12 hrud.). *Holos z nad Buha*, 6. Sokal [in Ukrainian].

Suchasnyi rozsvit ukrainskoi presy [The modern heyday of Ukrainian press]. (1918, 26 hrud.). *Holos z nad Buha*, 3. Sokal [in Ukrainian].

Tsehelskyi, L. (1960). *Vid legend do pravdy: spomyny pro podii v Ukraini, zviazani z Pershym Lystopadom 1918 r.* [From legends to truth: memories of the events in Ukraine related to the First November 1918.], 85. Niu York; Fyladelfia [in Ukrainian].

Tysovskiyi. (1919, 2 sich.). Pozir! [Attention!]. *Holos z nad Buha*, 1. Sokal [in Ukrainian].

Ukr. Derzh. Pov. Komisariiat v Sokali [Ukrainian State County Commissariat in Sokal]. (1919, 3 kvit.). *Holos z nad Buha*, 2. Sokal [in Ukrainian].

Sokalska vlada v Halychyni [The Ukrainian government in Galicia]. (1918, 12 hrud.). *Holos z nad Buha*, 3–4. Sokal [in Ukrainian].

Ukrainskyi Narode! [Ukrainian People!]. (1918, 12 hrud.). *Holos z nad Buha*, 1–2. Sokal [in Ukrainian].

Ukrainskyi Zhinochyi Komitet v Krystynopoli... [Ukrainian Women's Committee in Christinopol...]. (1919, 16 sich.). *Holos z nad Buha*, 4. Sokal [in Ukrainian].

Uprava polevoho shpytaliu v Sokali... [«The management of the field hospital in Sokal...»]. (1918, 19 hrud.). *Holos z nad Buha*, 4. Sokal [in Ukrainian].

Viche v Sokali [Public meeting in Sokal]. (1919, 16 sich.). *Holos z nad Buha*, 2–3. Sokal [in Ukrainian].

Vid Administratsii [From the Administration]. (1919, 16 sich.). *Holos z nad Buha*, 3. Sokal [in Ukrainian].

Vid administratsii [From the Administration]. (1919, 23 sich.). *Holos z nad Buha*, 2. Sokal [in Ukrainian].

Vid vydavnytstva [From the publisher]. (1918, 12 hrud.). *Holos z nad Buha*, 2. Sokal [in Ukrainian].

Z ostannykh boiv [From the last combats]. (1919, 30 sich.). *Holos z nad Buha*, 2. Sokal [in Ukrainian].

Zazyv [The appeal]. (1918, 2 sich.). *Holos z nad Buha*, 4. Sokal [in Ukrainian].

Zhertva z Uhrynova [Donation from Ugryniv]. (1918, 19 hrud.). *Holos z nad Buha*, 4. Sokal.

Olesia Drozdovska

PhD in Philologi, Senior Research Fellow,
Senior Researcher of the Research Institute for Press Studies
Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv
(Lviv, Ukraine)

«HOLOS Z NAD BUHA» (1918–1919): DOCUMENTING THE LIFE IN WAR CONDITIONS

The modern Russian-Ukrainian war and the propagandists of the aggressor country trying to change the perception of Ukraine as a sovereign state and subject of international relations raise the question of a comprehensive portrayal of our country's historical past. In this context, it is important to study the Ukrainian press as a transmitter of national ideology, a resource for preserving the memory of victories and defeats in the struggle for independence. **The purpose of the article** is to study the specifics of the reflection in the newspaper «Holos z Nad Buha» («The voice from over the Bug») of the realities of life in Eastern Galicia, in particular the Sokal region, during the Polish-Ukrainian war of 1918–1919. The author completed the following goals: analysed the content of «Holos z Nad Buha» («The voice from over the Bug»); discovered the peculiarities of reflecting the events of that time in the newspaper; identified the main problem of publications and described the topics. **The research methods:** historiographical, descriptive, comparative and systematic methods, as well as methods of qualitative content analysis, thematic analysis and induction were used. **The scientific novelty:** the peculiarities of the coverage of the life of Sokal region and Eastern Galicia in general in December 1918 – May 1919 in the newspaper «Holos z Nad Buha» («The voice from over the Bug») are determined; the main problematic directions of publications are defined and characterised. **The Conclusions.** The newspaper «Holos z Nad Buha» («The voice from over the Bug») is dominated by propaganda, official, and agitation materials. The main problematic areas of the materials published in it: 1) state independence and unity of Ukraine; 2) the Polish-Ukrainian war of 1918–1919; 3) events and problems of civilian life. Comprehending the content of the Ukrainian press published during the National Liberation Movement of 1917–1921 is important for the objective reproduction of those events. The events and facts recorded in it are necessary for forming collective memory, a significant basis of national identity.

Keywords: West Ukrainian People's Republic, Polish-Ukrainian War, «Holos z nad Buha», the county press, the issues of publications.